

Прилог кон проучувањата на Битолскиот натпис*

Битолскиот натпис, кој се откри со уривањето на Чауш-цамија во Битола во 1956 г., и кој стана сопственост на Битолскиот музеј, го прочитав веднаш по неговото откривање.¹ Бидејќи долниот лев агол од камената плоча, со дел од последните редови од натписот, беше скршен и загубен, во соработка со тогашниот директор на Битолскиот музеј Петар Мачкиќ, јас решив да направам усиљби за да се пронајде загубениот дел од натписот. Минуваа години, а од тој дел ни трага. Се разбира, за тоа време јас го проучував натписот и дојдов до заклучок дека натписот се однесува за наследникот на Гаврило-Радомир, Јован Владислав, синот на Арона.²

Во долгиот временски период, што ми беше потребен за проучување на овој значаен старословенски споменик, интересот на славистите и историчарите кои за него разбраа толку многу порасна, што беше логично публикувањето на споменикот и пред завршувањето на моите проучувања.³ Најзначајна и најцелосна студија од овие публикации е секако студијата на В. Мошин во Македонски јазик, год. XVII, Скопје 1966, под наслов: »Битолска плоча из 1017 године«. По неа, со извесни дополнувања на читањето на натписот и со опширна анализа на текстот, излезе книгата на Ј. Заимов под наслов: »Битолски надпис на Иван Владислав самодържец български«, София 1970.

Со оглед на тоа дека резултатите од моите проучувања се разликуваат од резултатите на проучувањата на В. Мошин (кои главно ги прими и Заимов), во овој прилог јас ќе се задржам на три пунктови што

се, според моето мислење, од значење за проучувањето на натписот: на името на градот што се споменува во петтиот ред од натписот, на годината, која според Мошин била напишана во единаесеттиот ред од натписот, и на читањето во почетокот од седмиот ред на натписот.

Во левиот дел од петтиот ред на натписот јас чита

Г Р А Д Ъ С Ъ Б Ъ Т О Л А

там: градъсьбитола, сл. 1, а В. Мошин: градъ стѣхдѣиль.⁴ Ова мое читање го прими Блаже Конески.⁵ Читањето на Мошин на овој дел од натписот го коригира и Заимов, со тоа што, на крајот од зборот Битола, тој ја чита, место буквата ђ, буквата д.⁶ Корекција на читањето на Заимов изврши Блаже Конески.⁷

Во претпоследниот ред од натписот Мошин чита: ѡѣѣ го лѣѣѣ створенѣ лира.⁸ Според неговото читање, годината не е спорна, иако таа била »доста нејасна«,⁹ односно »доста излижана«.¹⁰ Меѓутоа, при моето повторно читање на натписот (по публикувањето на Мошиновите резултати), јас дојдов повторно до

¹ Битолскиот музеј ми го довери проучувањето и публикувањето на натписот. Преписот што ми беше даден од Драгица Симовска, службеник на Битолскиот музеј, делумно беше точен и тој ми послужи како основа за вршење корекции при моето читање.

² Д. Коцо, Историја на македонскиот народ, книга прва, Скопје 1969, стр. 224.

³ Прв го публикува натписот А. Бурмов во книжевното списание »Пламък«, 1958—59, бр. 10, потоа В. Мошин во Словенска писменост, 1050-годишнина на Климент Охридски, Народен музеј, Охрид 1966 година, и во Македонски јазик, год. XVII, Скопје 1966, Ј. Заимов во својата книга под наслов: Битолски надпис на Иван Владислав самодържец български, София 1970 и др.

⁴ В. Мошин, Битолска плоча из 1017 године, Македонски јазик, год. XVII, Скопје 1966, стр. 52.

⁵ Б. Конески, Името на градот Битола, Год. зборник на фил. факултет, книга 23, Скопје 1971, стр. 444.

⁶ Ѓ. Заимов, оп. цит., стр. 22. В. Мошин не ја прифаќа корекцијата на Заимов. В. Мошин, Уште за Битолската плоча од 1017 година, Историја, год. VII, Скопје 1971, бр. 2, стр. 257.

⁷ Б. Конески, оп. цит., стр. 444.

⁸ В. Мошин, Битолска плоча из 1017 године, Македонски јазик, год. XVII, Скопје 1966, стр. 52.

⁹ В. Мошин, оп. cit., стр. 57.

¹⁰ В. Мошин, Најстарата кирилска епиграфика, Словенска писменост, 1050-годишнина на Климент Охридски, Народен музеј Охрид 1066, стр. 39.

¹¹ В. Мошин, Битолска плоча из 1017 године, стр. 52.

заклучок дека пред лт $\overline{\text{K}}$ отътворенiа мнра може да се прочитаат буквите в и ъ. Остатоците, пак, од буквите што биле пред в и ъ не може да се реконструираат така како што ги реконструирал Мошин. И кога би претпоставиле дека буквата в треба да се земе како составен дел од годината, како што смета Мошин, а буквата ъ да се чита како ГО, кога знаеме дека трагите од првата буква од почетокот на зачуваниот текст од овој ред од натписот во никој случај не може да бидат од буквата S, ами најверојатно од буквата Ф, пред трагите од почетната буква на овој ред би требали да биде буквата S, а тоа не е можно, зашто би добиле година означена со пет букви (сл. 2). Само овој податок е доволен

да се наложи корекција на Мошиновото читање. Ако пак се инсистира почетната буква да се чита како S, а третата буква како K, тогаш се јавува друга пречка. Буквата што доаѓа по делумно зачуваната прва буква би требало да биде буквата Ф, а такви траги нема. Од остатоците на втората буква може да се помисли на буквата Ψ , но таа никако не доаѓа предвид за да се добие годината $\text{ѝ}\Psi\overline{\text{K}}$, односно 6522. Јасно е дека ние овде пред буквите В и Ђ немаме година. Годината веројатно била во последниот ред од натписот, односно по $\text{вѝ лт}\overline{\text{K}}$ отъ створенiа мнра.

Третиот пункт на кој го свртуваме вниманието е речиси исто толку јасен колку и првиот. Во почетокот на седмиот ред јас читам $\text{ка}\overline{\text{Y}}$ (сл. 3). Буквата K се чита јасно, а буквите а и Y нешто потешко, зашто се доста излижани. По буквата Y, која е во лигатура со буквата а (v), се наоѓаат остатоци од две букви, од кои втората, по сè изгледа, е а, а онаа

* Ова е само резиме од соопштението на проф. Димче Коцо. Соопштението во целина ќе биде отпечатено во »Зборникот« посветен на проф. Александар Дероко.

пред буквата а буквата X (сл. 3). Овој почетен збор од седмиот ред од натписот јас го читам $\text{ка}\overline{\text{Y}}$ (ха), односно $\text{ка}\overline{\text{Y}}$ хан. Моево читање не се согласува со реконструкцијата на Мошин. Тој на ова место го поставува зборот Никола.¹¹ За мене пак овие три букви $\text{ка}\overline{\text{Y}}$, односно зборот $\text{КА}\overline{\text{Y}}$ ХАН, се од посебно значење. Тие ми даваат право да го сметам овој натпис од периодот на владањето на Јован Владислав (а не на Калојан или Јован Асен II), зашто, како што е познато, титулата $\text{ка}\overline{\text{Y}}$ хан постоела само за време на Првото бугарско царство и на Самуиловото царство, а не и подоцна.

Со оглед на изложеново, сметам дека може да се заклучи следново:

1. Во Битолскиот натпис првпат се споменува градот Битола ($\overline{\text{B}}$ итола);
2. Битолскиот натпис, таков каков што дошол до нас, не дава можност да се прочита некоја година;
3. Реконструкцијата на седмиот ред од натписот што ја извршил В. Мошин е тешко прифатлива, бидејќи таму каде што со извесна сигурност може да се чита $\text{КА}\overline{\text{Y}}$ ХАН, Мошин во реконструкцијата го поставува зборот Никола, и
4. За поверодостојна реконструкција на Битолскиот натпис, кој бил веројатно над еден влез од градскиот ѕид на Битола, односно на битолската тврдина што ја сосидал — како што стои во натписот — Јован Владислав, потребни се натамошни проучувања на натписот, пред сè во врска со неговата содржина, чија основа веќе ја постави познатиот славист В. Мошин.

Résumé

UNE CONTRIBUTION A L'ETUDE DE L'INSCRIPTION DE BITOLA

L'auteur donne une nouvelle lecture de quelques parties de cette inscription différant de la lecture donnée par les chercheurs antérieurs, avec conclusion qu'il n'est pas possible d'endéchiffrer la date étant donné que la partie de cette inscription contenant la date n'est pas conservée.

Note: cela n'est qu'un résumé de la communication qui sera tenue par M. Dimče Koco. La communication en entier sera publiée dans les Mélanges consacrées à M. Aleksandar Deroko.